

УДК 616-006:378.14 (477)

¹Г.В. БОНДАР, ¹Ю.В. ДУМАНСЬКИЙ, ¹І.Є. СЕДАКОВ, ¹О.Ю. ПОПОВИЧ, ²А.В. РУСИН¹Донецький національний медичний університет ім. М.Горького, кафедра онкології з радіаційною медициною, Донецьк;²Ужгородський національний університет, медичний факультет, кафедра онкології, Ужгород**ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ОНКОЛОГІЇ В УМОВАХ УКРАЇНИ**

Визначаючи основні напрямки викладання онкології в Україні, ми маємо відштовхуватися від реальних умов та скеровувати наші зусилля на вирішення існуючих в державі проблем. Основною проблемою на сьогоднішній день є проблема занедбаності онкозахворювань, вирішувати яку необхідно шляхом виховання у лікарів онконастороги та формування суспільної думки, скерованої на необхідність активного і своєчасного виявлення пухлинних захворювань з метою їх успішного лікування.

Ключові слова: онкологія, викладання, практичні питання

Вступ. Україна за рівнем онкозахворюваності (347,8) входить у першу десятку країн світу – більше 158 тисяч хворих на рік, а до 2020 року, за прогнозами експертів, щорічна кількість онкохворих зросте до 200 тисяч. На обліку знахо-

диться близько одного мільйона хворих. Покращення показників діагностики та лікування онкозахворювань відбувається дуже поволі (табл. 1), а проблема залишається не вирішеною [3, 4].

Таблиця 1

Захворюваність на рак в Україні.

Показники	2001	2011
Захворюваність	324,5	347,8
Виявлено хворих	155319	158584
Виявлено в I–II ст.	48,6 %	52,2 %
Виявлено в III–IV ст.	36,1	33,3 %
Смертність	189,5	180,0
Не прожили 1 року	39,5	33,6 % (56т.)
Морфологічна верифікація	73,8	83,3 %
Оперовані	43,7 %	33,6 %
Отримали комбіноване лікування	29,5 %	39,4 %
Отримали спеціалізоване лікування	61,4 %	68,7 %

Попри доволі непоганий рівні технічного забезпечення, рівень своєчасної діагностики найбільш розповсюджених пухлинних захворювань залишається низьким, наприклад, рак легенів (з понад 16,5 тисячі пацієнтів щорічно), усього 22,4 % випадків у I–II стадіях, рак шлунка (з 10,5 тисячі) – в 35,3 %, пухлини товстої кишки (19,0 тисяч хворих) – в 53,3–63,6 % випадків,

рак молочної залози (16,3 тисячі хворих) – в 76,7 %, що значно менше, ніж в розвинутих країнах. У більшості випадків онкозахворювання діагностуються за «принципом звернення», тому порівняння річного та 5-річного виживання у хворих в Україні [3] та, наприклад, в США далеко не на нашу користь (табл. 2).

Таблиця 2

Летальність до року та 5-річна виживаність хворих в Україні та США

Локалізація	Летальність до року		Живуть понад 5 років	
	Україна	США	Україна	США
Всі пухлини	33,6	26,0	41,4	64,0
Легені	63,9	60,0	9,4	15,0
Молочна залоза	11,5	2,0	56,2	88,0
Шлунок	62,2	34,0	13,8	21,0
Товста кишка	35,7	18,5	32,0	62,5
Матка	14,5	10,0	60,1	75,4
Меланома	16,1	2,0	49,7	90,0

Аналіз рівня забезпечення лікарями онкологами в 2009 році [3] та його порівняння з показниками річної летальності свідчать про те, що кадрове забезпечення практично не впливає на якість діагностики

онкозахворювань (Табл. 3). Вочевидь, основним діючим фактором є недостатня організація роботи всієї системи охорони здоров'я що негативно впливає на своєчасну діагностику онкозахворювань.

Таблиця 3

Залежність якості діагностики від кількості онкологів

Області	Кількість онкологів		Кількість хворих	Помирають до року %	Виявлено на профоглядах, %
	Усього	На 10000			
Україна	1927	0,42	79	34,5	27,8
м. Київ	211	0,77	90	29,8	42,8
Чернівецька	59	0,65	40,6	37,8	24,6
Вінницька	88	0,54	60,3	34,7	32,8
Львівська	122	0,48	64,4	31,9	26,0
Донецька	208	0,47	70,3	36,5	33,9
Закарпатська	36	0,29	81,3	38,1	24,1
Миколаївська	25	0,21	179,6	36,7	35,5

За загальною думкою, основними причинами пізньої діагностики раку в Україні є:

- відсутність державних програм скринінгу та ранньої діагностики раку;
- неефективна робота первинної ланки;
- недостатній рівень підготовки лікарів з питань онкології та відсутність онконастороги;
- низький рівень медичної культури населення, небажання проходити щорічні медогляди;
- недовіра населення до вітчизняної медицини.

В свою чергу причинами недостатньої ефективності лікування раку в Україні можна назвати:

- пізню діагностику захворювання навіть при візуальних формах раку;
- неадекватне лікування в непрофільних закладах охорони здоров'я;
- недостатню забезпеченість сучасним радіологічним обладнанням та лікарськими засобами.

Однією з основних причин недостатньої ефективності лікування раку в Україні є пізня діагностика захворювання, часто в розповсюджених стадіях, коли лікування складне, високовартісне та не завжди результативне [1, 2, 6].

Виходячи з цього і необхідно визначати пріоритетні завдання викладання в онкології, оскільки орієнтуючись на світові досягнення в лікуванні онкозахворювань, ми маємо вирішувати проблеми, що існують в державі, в конкретних соціально-економічних умовах.

Крім того необхідно враховувати, що майбутні лікарі, незалежно від спеціальності, можуть значно впливати на формування суспільної думки, що має бути скерована на необхідність активного та своєчасного виявлення пухлинних захворювань з метою їх успішного лікування

Мета дослідження. Визначити тактику обстеження та ведення хворого при підозрі на рак, сформулювати попередній клінічний діагноз основних онкозахворювань, визначити лікува-

льну тактику найбільш розповсюджених онкозахворювань.

Матеріали та методи. Діючі навчальні програми, що затверджено в 2012 році, мета викладання предмету «онкологія». Аналіз рівня забезпечення лікарями-онкологами в 2009 році та його порівняння з показниками річної летальності.

Результати досліджень та їх обговорення. Незадовільний стан ранньої діагностики раку потребує насамперед виховання у майбутніх лікарів онконастороги, що базується на знаннях про частоту онкозахворювань, причинах їх виникнення та клінічних проявах на ранніх стадіях. Студенти повинні знати, що більшість онкозахворювань у ранніх стадіях практично повністю виліковні, проте в цих стадіях вони мають безсимптомний перебіг та для їх своєчасного виявлення необхідна активна сучасна діагностика – саме на це треба звертати увагу на кожному занятті.

Тому, складаючи план обстеження хворого, майбутній лікар будь-якого фаху має керуватись існуючими стандартами діагностики, крім того передбачити ті обов'язкові регулярні обстеження, що необхідні в конкретному випадку з врахуванням віку хворого, спадкової схильності, наявності супутніх захворювань і т.д. Незважаючи на те, що в Україні поки не проводиться скринінг онкозахворювань, студенти мають знати сучасні методики скринінгу, їх переваги та можливості.

Вивчаючи причини виникнення раку, слід звертати увагу слухачів на те, що незважаючи на роль зовнішнього середовища, основними причинами пухлинних захворювань, встановленими на сьогодні, вважають куріння, неправильне харчування, алкоголь, хронічні захворювання, професійні шкідливості та малорухливий спосіб життя. Ці знання дозволять майбутнім лікарям не тільки планувати правильний спосіб життя, але й адекватно оцінювати запропоновані методи профілактики пухлинних захворювань.

Вивчення конкретних онкозахворювань необхідно проводити на основі розуміння студентами патогенезу розвитку основних симптомів, свідомого планування алгоритму обстеження хворого (скарги, анамнез, огляд, інструментальні методи), знання симптомів, що можуть бути в даному випадку та на які слід звернути увагу за наявності тих чи інших скарг.

Під час оцінки результатів обстежень та встановлення попереднього діагнозу слід вказати студентам на необхідність врахування можливості прихованого або атипичного перебігу захворювання та морфологічної верифікації діагнозу, особливо в тих випадках, коли мова йде про ранній рак. Тільки після встановлення діагнозу та його морфологічного підтвердження можливо колегіальне планування та початок лікування хворого. Обов'язковим має бути правило, згідно з яким зняти підозру на рак можливо тільки після ретельного обстеження з морфологічним підтвердженням відсутності пухлинних клітин.

В крайньому випадку в разі відсутності морфологічної верифікації – необхідне колегіальне рішення.

Висновки.

1. Практичні навички є складовою частиною методики комплексного первинного обстеження, спрямованого на виявлення пухлинної патології у хворого. Тому студенти мають знати сутність основних методів діагностики пухлин, покази та протипокази до них та вміти застосувати навички, передбачені навчальною програмою.

2. Існуючі державні стандарти вищої медичної освіти не потребують від студентів знання

різних методик лікування пухлинних захворювань. На практиці, вочевидь, слід керуватись тим, що знання сучасних методів ефективного лікування раку створює додаткову мотивацію до вивчення онкології. Особливу увагу необхідно звертати на те, що сучасні методи лікування пухлин в ранніх стадіях дають найкращі результати та в більшості випадків приводять до повного вилікування пацієнта. При цьому необхідно, щоб студенти знали та цінували багатий досвід, успіхи і традиції вітчизняної онкології, якими ми по праву можемо пишатися.

3. Дуже важливий момент викладання – виховання впевненості в тому, що реальні досягнення онкології – це результат застосування методів наукової, доказової медицини, ніяких «народних, нетрадиційних і т.д.» методів лікування в арсеналі сучасної онкології немає і ніколи не було. Саме тому слід звернути увагу на те, що майбутні лікарі мали достатній рівень теоретичної підготовки і не тільки знали, але й розуміли сутність сучасних методів діагностики та лікування раку.

4. Визначаючи основні напрямки викладання онкології в Україні, ми маємо відштовхувались від реальних умов та скеровувати наші зусилля на вирішення існуючих в державі проблем. Основна проблема на сьогоднішній день – проблема занедбаності онкозахворювань, вирішувати яку необхідно шляхом виховання у лікарів онкоастороги та формування суспільної думки, скерованої на необхідність активного і своєчасного виявлення пухлинних захворювань з метою їх успішного лікування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Болюх Б.А. Діагностика та лікування злоякісних новоутворень: методичні вказівки для організації самостійної роботи студентів / Б.А. Болюх, В.В. Петрушенко, А.А. Ткач [та ін.]; За ред. д.м.н., проф. Б.А. Болюха. — Вінниця: ДП «ДКФ», 2012. — 264 с.
2. Бондарь Г.В., Думанский Ю.В., Попович А.Ю., Башеев В.Х., Борота А.В., Семикоз Н.Г., Золотухин С.Э. Проблемы и задачи преподавания онкологии на современном этапе / Бондарь Г.В., Думанский Ю.В., Попович А.Ю., Башеев В.Х., Борота А.В., Семикоз Н.Г., Золотухин С.Э. // Новоутворення. — 2009. — № 3—4. — С. 112—115.
3. Рак в Україні 2009–2010. Бюлетень національного канцер-реєстру України. Київ. № 12. — 2011. — С. 116.
4. Рак в Україні 2010–2011. Бюлетень національного канцер-реєстру України. Київ. № 13. — 2012. — С. 123.
5. Шевченко А.І. Онкологія: підручник для студентів: 2-е вид., випр і доп. / А.І. Шевченко //, О.Ю. Попович,, Р.Ф. Шевченко [та ін.]. — Мелітополь: Видавничий будинок – «ММД», 2011. — 457 с.
6. «ОНКОЛОГІЯ» – програма навчальної дисципліни для студентів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Київ. — 2012. — С. 24.

¹G.V. BONDAR, ¹Y.V. DUMANSKY, ¹I.E. SYEDAKOV, ¹A.U. POPOVICH, ²A.V. RUSYN

¹Donetsky National Medical University, Gorky, Department of Oncology, Radiation Medicine, Donetsk,

²Uzhhorodsky National University, Medical Faculty, kafedra oncology, Uzhhorod

PRACTICAL ISSUES IN THE TEACHING OF ONCOLOGY UKRAINE

Determining the main directions of teaching oncology in Ukraine we proceed from actual conditions and to direct our efforts to solve the problems existing in the country. The main problem today is the issue of abandonment cancer, which should be addressed by educating doctors onkonastorohy and the formation of public opinion directed to the need for an active and timely detection of tumors to their successful treatment.

Key words: nursing, teaching, practical issues

Стаття надійшла до редакції: 16.01.2013 р.